ΕΣΤΙΑ

5/8/01

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ

Οἱ ἀκάματοι δύο-τρεῖς πρωτοπόροι τῆς διαδόσεως τῆς δημοτικῆς γλώσσης ὡς γραπτοῦ ὀργάνου ἀντὶ τῆς ἰσχυούσης καθαρευούσης ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μᾶς ἐνθυμίζουν μὲ κανένα νέον των βιβλίον, ὅτι δὲν ἀπέκαμαν ἀκόμη εἰς τὸν ἄρκετα ἀγάριστον προπαγανδιακὸν των ἀγῶνα. Γνωρίζουν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν τοὺς διαβάζει, βλέπουν ὅτι τὸ ἔργον των δὲν ὀφείσεται παρὰ μόνον διότι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐξοπαδεύουν ὑπὲρ τῆς ἰδίας των, καὶ ὅμως ἐπιμένουν, ἐπιμένουν μὲ αὐτοπάρνησιν εἰλικρινῆ καὶ τὸ σπουδαιότερον, δεικνύουν ὅτι ἐνθουσιῶντες πιστεύουν εἰς τὴν τελικὴν ἐπιτυχίαν τῶν προσπαθειῶν των ὅσον καὶ ἂν αὐταὶ φαίνονται κάπως ἀπελπιστικαὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Τὸ πρόσφατον τώρα παράδειγμα τῆς ἐπιμονῆς ταύτης μᾶς δίδει ὁ κ. Ἀργύρης Ἐφταλιώτης μὲ τὴν «Ἱστορίᾳ τῆς Ρωμιοσύνης». Ἀρκετὰ μεγάλος, καλοτυπωμένος τόμος, μὲ ὅλα τὰ γνωρίσματα ἑνὸς βιβλίου, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν παράξενην μορφήν του ἔρχεται νὰ ζητήσῃ ἀντίμισ θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπισημονικῶν περὶ τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας ἔργων. Ὁ συγγραφεὺς του ταῦτο ἀκριβῶς ζητεῖ, ὅπως τὸ λέγει καθαρὰ εἰς τὸν πρόλογόν του, καὶ ἀδιαφορῶν περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς διαδόσεως τοῦ βιβλίου του—ὁ ἴδιος γνωρίζων τοῦτο διανέμει δωρεὰν ἀφειδῶς τὸ σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ πωληθῇ—δὲν διστάζει νὰ τὸ παραδώσῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ὡς εἶδος μουσικῆς τοῦ μέλλοντος.

Καὶ ἄρμοστε νὰ ἐπρόκειτο περὶ μουσικῆς! Διότι ἡ τύχη της θὰ ἐνδιέφερε ὀλίγους μύστας καὶ δὲν θὰ ἀπέλεπε εἰς ὅλον τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ ἔθνους. Ἴσως-ἴσως ἂν καλοιξετάσωμεν, εἰς ὅλην του τὴν ἱστορίαν, καὶ καθ' ὅσον αὐτὴ μὲ ὅλον του τὸ παρελθὸν σχετίζεται καὶ καθ' ὅσον ὅλον τὸ μέλλον προετοιμάζει. Πρόκειται περὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἔθνους καὶ, χωρὶς νὰ χάνεται τις εἰς θεωρίας ἢ νὰ μετρᾶται τὰ λυρισμοῦς, δύναται εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ πόσον κάθε σοβαρὰ περὶ αὐτῆς σκέψις εἶναι πληρέστατα δικαιολογημένη.

Ἀξίζει διὰ τοῦτο, πιστεύομεν, οἱ σοβαρώτεροι τοὐλάχιστον νὰ μὴ ἀπελέπουν εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα τῆς ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ πνευματικῆς μας ζωῆς μὲ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν πολλῶν, μήτε μὲ τὸν ὅλως διόλου ἀπριτὴ εἰρωνικὸν τρόπον τῶν ἐκ τοῦ προχείρου κριτῶν. Τὴν ἀντιπάθειαν, τὴν ὁποίαν κατώρθωσαν διὰ τῆς ἀλαζονείας των νὰ ἐγείρωσιν ἀναντίον των μερικοὶ τῶν «διδασκάλων» τῆς νέας σχολῆς, ἠμπορούμεν νὰ κατανοήσωμεν, ἀποβλέποντες εἰς τὸ εἰλικρινὲς καὶ μετριόφρον ἦθος ἄλλων φίλων αὐτῶν καὶ ν' ἀνεζητήσωμεν τὸν κόκκον τῆς ἀληθείας εἰς τὴν αἱρετικὴν αὐτὴν δόξαν, ἂν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὐδεμία πλάνη δύναται εἰς τὸν κόσμον νὰ ζήσῃ, ἂν δὲν περιέχῃ ἀκριβῶς τὸν κόκκον τοῦτον τῆς ἀληθείας. Καὶ ἡ γλωσσικὴ αὐτὴ αἵρεσις, καθὼς εἶναι γνωστὸν, ἔζησε καὶ ἄλλοτε πολὺν καιρὸν καὶ ἀφοῦ κατεπολεμήθη νικηφόρως ἀπὸ τὴν ὀρθοδοξίαν, ἀνέζησε πάλιν καὶ κατέκτησε τὰς ψυχὰς ὁλοκλήρου χριστιανικῆς κοινότητος, ἡ ὁποία ζῇ ἐπὶ ἴσοις δικαίοις ἀνάμεσα εἰς τὸ λοιπὸν ὀρθόδοξον πλήρωμα. Ἔχει φανερὰ μέσα της ἕνα κόκκον ἀληθείας.

Προσέξατε μὲ ποῖον τρόπον ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἀρδμὸν τῶν κατακτήσεών της ἡ αἱρετικὴ γλωσσικὴ δοξασία. Ὅταν κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα καὶ προτήτερα ἀκόμη τὸ ἔθνος ἀνεγεννᾶτο καὶ μὲ σφριγώσας δυνάμεις ὥρμα εἰς τὴν ἀποκατάστασίν του, πολυάριθμος ὅμως λογίων πρώτης τάξεως ἠγωνίσθη τὸν ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ κοινοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος ἐναντίον τῆς τότε ὅλως διόλου εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη τῆς Ἀττικῆς πλανωμένης γραπτῆς γλώσσης. Καὶ ἡ νίκη τότε θὰ ἦτο τόσον ὁριστικὴ ὅσον καὶ εὔκολος, ἂν εἶχε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος χαρίσματα πρακτικῆς λογικῆς περισσότερα παρὰ τὰ ἐπικίνδυνα ἐνίοτε καὶ ἐπιβλαβῆ πολλάκις συναισθήματα μεγάλου προορισμοῦ καὶ πόθους φλογεροὺς ἀπωτέρου μελλοντος. Ἐνίκησε τότε καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τῆς παρατάξεως ἡ κρατοῦσα παράδοσις. Ἀπὸ τὸν μέγαν Κοραῆν μικρόν τι μόνον ἔλειψε διὰ νὰ γίνῃ ὁ Λούθηρος τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας, ἀλλὰ τὸ ὀλίγον τοῦτο δυστυχῶς ἦτο πολὺ οὐσιῶδες, ἦτο τὸ μυστήριον τὸ δημιουργοῦν τὴν τέχνην, καὶ τοῦτο ἐμπόδισε τὸν μέγαν σορὸν νὰ γίνῃ καὶ μέγας νομοθέτης. Καὶ μεγάλους ἄνδρας δὲν ἐγέννησε δυστυχῶς ἑκτοτε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀφοῦ ἔσβυσεν ὁ Κοραῆς καὶ παρῆλθεν ὡς μετέωρον ὁ Καποδίστριας.

Ὅτε μετὰ μακρὰν πάλιν περίοδον παρεισθήσεων καὶ τρελλῶν καμωμάτων ἤρχισαν νέοι πολὺ ὀλιγώτερον δοξασμένοι, ἀλλὰ μὲ νοῦν καὶ μὲ μόρφωσιν βαθυτέραν νὰ ζητοῦν τὴν δημιουργίαν ἑνὸς σωματοειδεστέρου πνευματικοῦ κόσμου μέσα ἀπὸ τὸ χάος τῆς ρητορικῆς ποιήσεως καὶ τοῦ ἄνευ πρωτοτυπίας διηγήματος, σχεδὸν λελησμόνητος ἀνέλαβε τὰ παλαιὰ σκῆπτρα τῆς ἡ δημοτικὴ καὶ τὸ ποιητικὸν της τοὐλάχιστον κράτος ἀνέκτησεν ἀδιαφιλονικήτως. Διότι καὶ μετὰ τὸν θρίαμβον τῆς «Φαύστας» οὐδεὶς Ἕλλην ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ ποιητικὴ γλῶσσα τῆς νέας Ἑλλάδος δὲν θὰ βαθίσ[illegible] θεῖαν ὄχι κακὴν λύσις τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος νὰ πιστεύσωμεν ὅλοι ὅτι ἡ τελευταία γνώμη εἶνε ὀρθὴ καὶ ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ ἔχωμεν δύο γραφομένας γλώσσας εἰς τὴν νέαν μας λογοτεχνίαν, ἐκ τῶν ὁποίων πάλιν, ἡ μία, ἡ ἐπιστημονικὴ ἂς εἴπωμεν, τοὐτέστιν ἡ λεγομένη καθαρεύουσα θὰ ὑποδιηρεῖτο ἐξ ἑνὸς εἰς τὰς διαφόρους ἀποχρώσεις τῆς ὑψηλῆς, ἀρχαιοπρεποῦς ἢ ἀγαν καθαρᾶς καὶ εἰς τὴν κοινὴν καὶ τετριμμένην, ἱκανὸς ὅμως ἀκάθαρτον τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας τῶν μορφωμένων.

Ἀλλ' ἡ λύσις αὐτὴ δὲν φαίνεται καὶ τόσον ἱκανοποιητικὴ διὰ τόσους λόγους, τοὺς ὁποίους θὰ ἦτο ὀχληρὸν ἔλως διόλου νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τις κάθε φορὰν. Δὲν ἱκανοποίησε δὲ πρὸ πάντων ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπανεκστάσεως ἐναντίον πάσης τεχνητῆς κατασκευῆς γλώσσης καὶ ἐκήρυξαν μόνην ἀληθῆ καὶ ἐνιαίαν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους τὴν δημοτικήν.

Τοῦτο δὲ ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου πρέπει νὰ κακοχνῇ τῶν ὀπαδῶν τῆς καθαρευούσης διότι ἀπὸ τίνων τάξεις ἢ τὰς τοῦτων ἐξῆλθον οἱ φλογερώτεροι καρυοὶ κατὰ τῶν βασκάλων καὶ σχολαστικῶν, ἀπράκτων μωροσόφων χαριστῶν τῆς γραφομένης; καὶ εἰς ποίαν γλῶσσαν ἐγράφησαν τὰ χειρότερα κατ' αὐτῆς ἀναθέματα παρὰ εἰς τὴν κομψευομένην τῶν καθαρολόγων; Ἀλλ' ἡ ἀντινομία αὐτὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ χωρέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν κανενὸς λογικῶς σκεπτομένου ἀνθρώπου, καὶ ἂν μόνοι λογικῶς σκεπτόμενοι ἔμειναν ἐπὶ τέλους οἱ δημοτικοί, δὲν πταίουν βέβαια αὐτοί, ὅτε ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔβλεπον καὶ ὡμολόγουν μάλιστα τὸ κακὸν, δὲν ἔπρατταν ὅμως τίποτε πρὸς θεραπείαν του.

Νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ συλλογισθῶμεν ἔλα ταῦτα, ἂν θέλωμεν νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν, ἡ ὁποία ἐκυοφόρησε τὸ σημερινὸν γλωσσικὸν ζήτημα καὶ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τοὺς Ψυχάρηδες, τοὺς Ἐφτάλλῆδες, τοὺς Ἐφταλιώτας, τοὺς ἄκρως δημοτικοὺς τέλος πάντων. Ἡ πλάνη των πρόπτει ἕνα μεγάλον κόκκον ἀληθείας, καὶ ἂν ζητοῦμεν σήμερον ἀπὸ αὐτοὺς ἐπάνοδον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἂς εἴπωμεν πρῶτον ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι τί ἐστιν ὀρθοδοξία, καὶ ἂς θέσωμεν κατὰ τὴν σοβαρωτάτην πλέον ἔννοιαν τῆς λέξεως ἀκαθημαίκῶς τὸν γνώμονα τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης. Διηρημένην ὅμως αὐτὴν καὶ τριφῇ δὲν τὴν ἐπιθυμοῦμεν διότι ὅσον καὶ ἂν ἔχῃ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας της καὶ τὰς ἰδίας της χρήσεις ἡ ποιητικὴ γλῶσσα, ἀλλὴ αὕτη κατ' οὐσίαν ἀπὸ τὴν γραφομένην καὶ ὁμιλουμένην ὑπὸ τῆς ἐξεχούσης τάξεως δὲν δύναται νὰ εἶνε· καθὼς δὲν δύναται νὰ διαφέρῃ κατ' οὐσίαν ἑαυτῆς εἰμὴ μόνον κατὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ πλάτος ἡ γλῶσσα τῆς ἐπιστήμης, τοῦ σχολείου, τῆς κοινῆς χρήσεως καὶ ζωῆς.

Ὅστις τὴν βάσιν ταύτην ἐγκαταλείπῃ, νομίζομεν ὅτι θέτει τὸν ἑαυτόν του ἐπὶ ἔδαφους ἀλλοτρίου πάσης πρακτικῆς συζητήσεως. Ἀλλ' ἂν ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἀνωτέρω βάσιν ὡς ὀρθὴν, τότε εὐκολώτερα θὰ συζητήσωμεν καὶ μὲ τοὺς δημοτικοὺς, οἱ ὁποῖοι ἄλογοι ἀνθρωποι δὲν φαίνονται διόλου, Ἴσως δὲ μόνον πλανῶνται καὶ θὰ δεχθοῦν συνεννόησιν μὲ τοὺς τόσον διεστῶτας τώρα φίλους των.

Ἔχει τὸ ἀτύχημα ἐνίοτε ἡ καλὴ ὑπόθεσις τῆς δημοτικῆς—ἢ ὅπερ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, τῆς ἐθνικῆς μας νέας γλώσσης—νὰ εὑρίσκῃ ὑπερασπιστὰς ἄνδρας ἀρίστους βεβαίως κατὰ πάντα τὰ ἄλλα, ἀλλὰ πρὸς οὓς δυσπίστως διατίθεται τὸ ἑλληνικὸν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ἀλλοτε ὑπερήσπισαν πρῶτοι τὴν γλῶσσάν μας οἱ ξένοι προπαγανδισταὶ καὶ οἱ ἑλληνοκαθολικοί, νεωστὶ δὲ σημαιοφόρος τις προσῆλθεν εἰς μέσον ὁ κ. Ψυχάρης, ὅστις ὁμοίως ἐτοποθέτησεν ἑαυτὸν ἔξω τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους τόσον ἐνωρὶς ὥστε νὰ ἀπομάθῃ μὲν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ν' ἀποξενωθῇ δὲ καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ τόσον ὥστε νὰ γίνῃ Γάλλος ὑπήκοος, νὰ συνταυτισθῇ μάλιστα πρὸς τοὺς Γάλλους ριζοσπάστας, καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς χρήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐντὸς τοῦ οἴκου του ὁλοτελῶς. Διὰ νὰ γράψῃ τὰ ἑλληνικά του κατόπιν ὁ κ. Ψυχάρης συνέλεξεν ὡς ψηφῖδας τὰς λησμονηθείσας ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας λέξεις καὶ κατήρτισε τὸ ψηφιδωτὸν τῶν γλωσσικῶν του γυμνασμάτων. Τὸ μειονέκτημα ὅμως τοῦτο εἶνε μέγα καὶ τὰ γραφόμενά του δὲν κατώρθωσαν κανένα νὰ ἐνθουσιάσουν· ἔμειναν χωρὶς ζωῆν, καὶ ὁ ψυχαρισμὸς οὗτος, ὅστις εἶνε μειονέκτημα μόνον τοῦ ἀλλογενοῦς σχεδὸν συγγραφέως, κατήντησε συνώνυμος πρὸς τὸ δημοτικὸν λεκτικὸν καὶ ὅρος, ὅπερ καὶ τοὺς δημοτικοὺς πολὺ ἔβλαψε καὶ ἡμᾶς τοὺς στενοὺς—χωρὶς καμμίαν προσωπικὴν γνωριμίαν— φίλους των ἔφερεν εἰς δύσκολον θέσιν.

Ἕνα μικρὸν, ὡραῖον βιβλίον εἶνε ἐν τούτοις γεμᾶτον ἀπὸ δοκίμια τῆς χρήσεως τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ ὅστις λάβῃ τὸν κόπον νὰ φυλλομετρήσῃ τὸ Παράρτημα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας τοῦ Σάθα θὰ ἴδῃ ὅτι ὑπῆρξαν πολλοὶ κλοὶ καὶ γενναῖοι Ἕλληνες ἄνδρες, γράψαντες δημοτικὰ ἑλληνικά, ἄνευ ψυχαρισμοῦ, καὶ ἂν αὐτῶν τὸ παράδειγμα ἠκολούθει ὁ κ. Ψυχάρης ἢ πρὸς μίμησιν ἐν εἴδει χρηστομαθείας, καλλιτέρας τῆς τοῦ Λεγραν, παρουσιάζε τοῦτο εἰς τὸ μέσον, θὰ ὑπηρέτει καλλιτέραν τὴν ἰδέαν του.

Ἡ παλαιὰ δ' ἐκείνη ἁμαρτία παρακολουθεῖ δυστυχῶς ἐν μέρει καὶ ἄλλους πρωτοστάτας τῆς δημοτικῆς, οἵτινες ὁμοίως εἶνε ἀρκετὰ ἀποξενωμένοι τοῦ ἑλληνισμοῦ. [illegible] τα νὰ ἀρνηθοῦν τὸ ὄνομα καὶ τὴν πίστιν των! καὶ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ἢ ὅτι δὲν ξεύρει πόσον μέγα πρᾶγμα ζητεῖ ἢ ὅτι ἐν συνειδήσει ἀπαιτεῖ τὴν παράδοξον αὐτὴν θυσίαν ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Διότι τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸν ἐδῶ πλέον λαμβάνει νέαν ὄψιν καὶ ἀφοῦ συγκεκαλυμμένως διῆθε τὰ στάδια τῶν ἀπὸ δύο αἰώνων λησμονημένων ἀποπειρῶν, καθίσταται σήμερον προπαγανδιακὸν ὄχι κατὰ τὴν σημερινὴν ὡρᾶίαν ἔννοιάν του· ἀλλὰ κατὰ τὴν παλαιὰν ρωμανοκαθολικὴν, ἡ ὁποία κατ' εὐθεῖαν ἐτείνεν εἰς τὴν διακοπὴν πάσης τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως διὰ νὰ κατασκευάσῃ ἐκ τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ἔθνους μίαν λεβαντινικὴν φυλὴν, πᾶν ἄλλο παρὰ ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ συνοχὴν ἔχουσαν.

Θὰ φανῶμεν, λέγοντες αὐτὰ πολὺ ὑπερβολικοί, καὶ χάριν τῶν συγγραφέων τῆς νέας σχολῆς δεχόμεθα ὅτι ἐκπραζόμεθα πολὺ πικρῶς, ἀλλ' ὄχι ἀδίκως. Ὁ κ. Ἐφταλιώτης ἀγνοεῖ φαίνεται ὅτι τὸ ρωμαϊκὸ ἔχει τόσον καταρρυπωμένην ἔννοιαν, ὥστε ὁ Ρωμηὸς εἶνε συνώνυμος ἐχι πρὸς τὸν Ἕλληνα, ὁποῖος ἐδημιούργησεν ἡμᾶς πάλη αἰώνων πρὸς τοὺς Φράγκους πρῶτον καὶ ἔπειτα πρὸς τοὺς Φράγκους καὶ Τούρκους, ἀλλὰ πρὸς ἀνθρωπον εὐτελῆ καὶ χυδαῖον. Ἂν δὲ ὡς ἱστορικὸς ἐνόμισεν ὅτι εὗρε μίαν νέαν ἀλήθειαν καὶ ὅτι ἐπὶ νέας ἀρχῆς ἠμπορεῖ πάρα νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ Καραϊσκάκη, αὐτοῦ πλέον ἀπέτυχεν ἐντελῶς. Τὰς περιπετείας τοῦ ὀνόματος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ Ρωμαίων ὄχι μόνον ποιθενὰ τοῦ βιβλίου του δὲν ἐξετάζει ὡς ἱστορικὸς ἀλλὰ φαίνεται καὶ ὅτι ἐπίτηδες ἀποφεύγει νὰ ἐξετάσῃ, ὡς κριτικὸς δὲ ἱστορικὸς δὲν εἴδαμεν ποιθενὰ τοῦ βιβλίου του ὅτι γνωρίζει νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς πόνους καὶ τοὺς παθητικοὺς, πολλάκις μάλιστα μαρτυρικοὺς ἀγῶνας τοῦ ἔθνους πρὸς διάσωσιν τῆς ὑπάρξεώς του. Καὶ τοιουτοτρόπως ἐνῷ ὁ συγγραφεὺς πολλαχοῦ δεικνύει κρίσιν καὶ λογικὴν, περιλαμβάνει τὸ ὅλον ὑπὸ ἕνα περίβλημα ἀντελήψεως ρωμαΐζης, μόνον διὰ νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν σκοτεινὸν θάλαμον τῆς διανοίας τοῦ ἀναγνώστου τὴν ἀγαπητὴν εἰκόνα τῆς ρωμιοσύνης του· ἀνιαχοῦ εἶνε σπουδαιολόγος Σουρῆς, ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐντελῶς ἀτυχὴς Σουρῆς.

Ἡ ἱστορία μας ἡ ἐθνικὴ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἔχει ἀρκετὰ σκοτεινὰ σημεῖα κοντὰ εἰς τὰ ἔξοχα φωτεινά της. Ἀλλ' εἶνε πλάνη νὰ ζητῇ νὰ συνάξῃ τὰς αὐτὰ εἰς μίαν εἰκόνα εἰς ἣν ὁπίαν κατοπτριζόμενον τὸ ἔθνος νὰ βλέπῃ τὴν μορφήν του, ὅπως θέλει ὁ συγγραφεὺς, ἵνα ἐκ τούτου δῆθεν φωτίζηται περὶ τοῦ μέλλοντός του. Τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ εἶνε ἀνώτερον τῶν δυνάμεων τοῦ κ. Ἐφταλιώτη καὶ λυπούμεθα εἰλικρινῶς ὅτι ὁ συγγραφεὺς ὅστις ἔγραψεν εἰς τὰς φυλλάδες τοῦ Γερτζέμου τὸν θάνατον τοῦ Κόβρου, κατήντησεν εἰς τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὥστε νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς ρωμιοσύνης. Γειστέμεθα τοὺς κλονισμοὺς κάποιας νοσηρᾶς καταστάσεως ὅλοι μας, ὅταν ἀπὸ τὸν ἐρμηνεῦσιν, ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ εἰς τὰς [illegible] ἐξοβελίζωμεν καὶ ἐκφαλίζωμεν ἀμειλίκτως τὰ ἐθνικά μας πράγματα χωρὶς νὰ ἐντραπώμεθα διὰ τὴν ἀνηθικότητά μας ταύτην. Ἀλλ' ὑπερβαίνομεν κάθε μέτρον ὅταν θέσωμεν τοῦτο ὡς ἀρχὴν Ἱστορικὴν καὶ ζητῶμεν ἔπειτα ν' ἀναδημιουργήσωμεν σύμφωνα πρὸς αὐτὴν ὅλην τὴν ἐθνικήν μας ἱστορίαν, παρουσιάζοντες αὐτὴν ὡς κατήχησιν τῆς νέας τοῦ ἔθνους ἀνατροφῆς.

Δὲν ἀπεκρύφαμεν τὴν φανερὰν ἡμῶν συμπάθειαν πρὸς τὴν ἔντιμον προσπάθειαν τῶν δημοτικῶν ὑπὲρ τῆς δημιουργίας ἑνιαίου γλωσσικοῦ συστήματος, ἀλλ' ἡ ἀνασκοπὴ τοῦ ἔργου αὐτῶν, ἰδίως κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην τοῦ ψυχαρισμοῦ περίοδον μᾶς ἔφερεν εἰς ἐξαγόμενον ἥκιστα εὐνοϊκὸν εἰς πάγκοινον ἐκτίμησιν τῶν προθέσεών των. Καὶ τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο θυμίζοντας προκύπτει ἐκ τῆς μελέτης τοῦ σοβαρωτάτου αὐτῶν τελευταίου συγγραφικοῦ δοκιμίου. Ὁ κ. Ἐφταλιώτης ἠθέλησε νὰ παράσχῃ πρόχειρον καὶ ψηλαφητὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας, ὅτι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα δὲν ἐπαρκεῖ μόνον εἰς τὴν ποίησιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην, πρὸς τοῦτο δὲ συνέγραψεν ἕνα ἐπιστημονικὸν βιβλίον ἱστορικόν. Ἐν τούτοις ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἦτο περιττὴ, ἀφοῦ γνωρίζομεν ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐντελῶς ἀκόμη ἄξεστον λογοτεχνικῶς ἀλβανικὴν εἶνε μεταφρασμένη ἡ ἁγία Γραφὴ καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀλβανικὴν ἀλλὰ καὶ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς γλῶσσας τῶν ἡμιαγρίων τῆς Ἀφρικῆς.

Γνωρίζει δὲ ὁ συγγραφεὺς ὅτι τοῦτο εἶνε ἀπέρφως δυσχερέστερον ἔργον, παρὰ ἡ συγγραφὴ τῆς Ἱστορίας τῆς Ρωμιοσύνης. Ὥστε μὲ τοῦτο δὲν κατώρθωσε τίποτε καινοφανές, ἔβλαψεν ὅμως θανασίμως τῶν σωρρόνων δημοτικῶν τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον καὶ πολλοὶ τῶν μὴ γραφόντων τοιαυτᾶδημοτικὰ βιβλία ἀναγνωρίζομεν ὡς σπουδαιότατον, ὡς ἐξόχως ἐθνικόν.

Ὁ κ. Ἐφταλιώτης ἐξηντέλισε τὰ ἱερώτατα τοῦ νέου Ἑλληνος, τὸ ὄνομα καὶ τὴν πίστιν του· διότι θρησκεία εἶνε καὶ ἡ πίστις του εἰς τὴν ἱερὰν τῆς μακραίωνος ἱστορίας παράδοσιν. Ἀλλ' εἶνε ἐξευτελισμὸς τῆς γλώσσης καὶ ἡ φανατικὴ πλέον αὐτὴ προσπάθεια τοῦ ἀναγκαστικοῦ ἐκχυδαϊσμοῦ αὐτῆς. Ὁ κ. Ἐφταλιώτης ἠμπορεῖ νὰ εἶνε βέβαιος ὅτι καὶ ὁ μετριοπαθέστατος κριτικὸς θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τὸ βιβλίον του ὅταν τὸ σύμβολον τῆς πίστεώς του τὸ εὕρῃ μέσα εἰς αὐτὸ γραμμένο σόβολο καὶ τὴν Αἴγυπτον Αἰγυφτο,διὰ ν' ἀναρέῳ δόδλως διόλου τυχαῖα ὑποδείγματα τοῦ νέου τούτου χυδαιοφραγκορωμανικοῦ ἰδιώματος. Καὶ μὲ ὅλον τὸν θαυμασμὸν ποῦ τρέφομεν εἰς τὰ ἔξοχα δοκίμια τοῦ δημοτικοῦ λεκτικοῦ ἑνὸς Μηνιάτου καὶ τῶν διηνίων του θ' [illegible]

Μάγκαν ρίζικῆς θεραπείας ὄχι μόνον διὰ τὴν κατοχύχην μούμιαν τῆς καθαρευούσης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ σφριγῆλον, ὡραῖον νεογνὸν τῆς δημοτικῆς.

Γεώργιος Σωτηριάδης

Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Πειραιώς